

Gorffennaf 2013

Gŵyl Bwyd Môr Menai

Ar 31 Awst, cynhelir Gŵyl gyntaf Bwyd Môr Menai ym Mhorthaethwy ac mae'n grŵp yn mynd i gymryd rhan. Bydd y digwyddiad undydd yn dathlu treftadaeth arfordir Gogledd Cymru a'r bwyd môr cafodd ei bysgota'n lleol. Bydd yr ŵyl hon yn cynnwys arddangosiadau coginio, cynnyrch lleol, celf a chrefftau, cerddoriaeth, gweithgareddau i blant ac arddangosfeydd addysgol. Bydd gan ein grŵp ni arddangosfa addysgol i roi gwybodaeth i'r cyhoedd am ein prosiect "Defnydd Cynaliadwy o Adnoddau Pysgodfeydd yn Nyfroedd Cymru" ac yn pwysleisio rhai o'r dulliau newydd o gasglu data yr ydym wedi eu datblygu, yn ogystal ag addysgu'r cyhoedd am bysgodfeydd Cymru. Rydw i'n gobeithio'ch gweld chi Awst 31ain!

Am fwy o wybodaeth ar Ŵyl Bwyd Môr Menai ymwelwch â'r wefan: www.menaiseafoodfestival.com

Holiadur y pysgotwr

Mae holiadur gwybodaeth y pysgotwyr wedi dechrau gyda'r cyfweiliadau cyntaf wedi eu cynnal. Rydym yn dal i geisio rhestru pysgotwyr ar gyfer cyfweiliadau. **Rhowch y gair ar led os gwelwch yn dda a chysylltwch â Julia os oes rhywbeth y byddech chi'n hoffi i ni wybod am bysgodfeydd Cymru!**

E-bost – j.pantin@bangor.ac.uk

Neu gellwch gofrestru ar ein gwefan – cliciwch ar gyswllt 'Get involved' ar:
<http://fisheries-conservation.bangor.ac.uk>

Cyfweiliadau economaidd

Dechreuodd y cyfweiliadau economaidd. Diolch i'r holl bysgotwyr hynny sydd wedi rhoi eu hamser i gynorthwyo hyd yn hyn. **Os gwelwch yn dda byddwch yn rhan a chysylltwch â**
g.cambie@bangor.ac.uk.

Gwichiad

Prosesir gwichiaid o bob man yng Nghymru yn y labordy a rydym yn parhau i gael data diddorol iawn (y byddwn yn fuan yn ei fwydo'n ôl i'r pysgotwyr sy'n rhan o hyn). Rydym yn gobeithio parhau â'r pysgota drwy'r gaeaf er bydd y dalfeydd yn is, bydd yn bwysig i benderfynu y tueddiadau blynyddol yn nhermau symud a gweithgarwch. Ar hyn o bryd rydym yn profi rhai dulliau tagio a'r haf nesaf byddwn yn ymgymryd ag astudiaeth fawr o ail ddal tag i amcangyfrif llawnder a symudiad.

Draenogiaid y môr

Mynegai Recriwtio

Buom yn edrych allan am fewnlifiad y draenogiaid ifanc (< grŵp 1 mlwydd oed) yn dod i mewn i aberoedd o gwmpas Cymru. Mae hyn i asesu digonedd recriwtio draenogiaid i'r ardal fel y gallwn ddechrau datblygu mynegai recriwtio. Rydym wedi gwneud arolwg o 14 ardal gan ddefnyddio rhwyd seine masgl mân. Ychydig iawn o recriwtiaid a ganfuwyd hyd yma, mae'n bosibl oherwydd y tymor oer, ond byddwn yn parhau ein samplo dros y mis nesaf. Diolch i'r holl gynorthwywyr a fu'n rhan o hyn, yn arbennig y Dr John Lancaster o Brifysgol Abertawe.

Rhwyd Seine yn chwilio am grŵp oedran 1 < o ddraenogiaid .

Pysgotwyr a masnachwyr

I asesu aeddfedrwydd y draenogiaid ac i edrych ar y gwryw: i gael cymhareb y fenyw mae angen i ni gael samplau o gonadau draenogiaid. I asesu aeddfedrwydd draenogiaid y môr ac i edrych ar y gymhareb gwryw: benyw rydym angen samplau o gonadau draenogiaid. Cawsom anawsterau wrth gael maint da o samplau coluddion a gonadau gan bysgotwyr, gan fod draenogyn y môr yn aml yn cael ei werthu'n gyfan. Fe wnaethom geisio cymryd samplau o waed yn hytrach nag agor y pysgodyn ond roedd hyn yn anodd iawn. Felly rydym wedi dechrau mynd at werthwyr pysgod, ble mae'r draenogiaid môr yn cael eu diberfeddu ar gyfer cwsmeriaid. Bydd hyn yn caniatáu i ni gasglu llawer mwy o samplau nag y gall y pysgotwyr eu hunain ddarparu i ni. Llawer o ddiolch i'r holl bysgotwyr sy'n cymryd rhan ac i'r gwerthwyr pysgod rydym wedi gweithio gyda hwy hyd yn hyn; Chris Davies o Welsh Seafoods yn nocioau Aberdaugleddau, Owen Davies o Channel Fish ym Mhorth Tywyn, Debbie & Paul o Swansea Fish, a'r holl bobl garedig yn Mermaid Seafoods, Llandudno.

Os ydych yn bysgotwr sy'n targedu draenogiaid y môr neu'n werthwr pysgod ac y byddech yn

dymuno cymryd rhan, yna cysylltwch â ni os gwelwch yn dda. Ni wnawn ymyrryd yn eich gwaith, yr unig beth y byddwn ei angen yw cornel ble gallwn fesur y draenogyn, torri darn bach o'r asgell, ychydig o gen a lle mae'n bosibl cymryd samplau o'r perfedd a'r gonadau.

Cymryd samplau o'r cen, mesur draenogyn môr a chasglu gonadau yn y diwydiant prosesu.

Pysgotwyr Môr sy'n Hamddena (RSA)

Fel rhan o'i phrosiect ymchwil ar gyfer ei gradd Meistr mae un o'n myfyrwyr wedi cynllunio ac yn cynnal dau arolwg. Pwrpas y rhain yw i gasglu gwybodaeth am ymgysylltiad RSA gyda'n gwaith ymchwil ac i gael adborth ar ddatblygiad cymhwysiad (app) dyddiadur gwe. Dewch yn rhan o hyn a chymerwch ychydig funudau i gwblhau'r ein harolwg drwy ein tudalen we:

<http://www.surveymonkey.com/s/M3FM7LZ>

Am yr holl brosiectau sy'n ymwneud â draenogiaid y môr cysylltwch â: g.cambie@bangor.ac.uk

Cramenogion

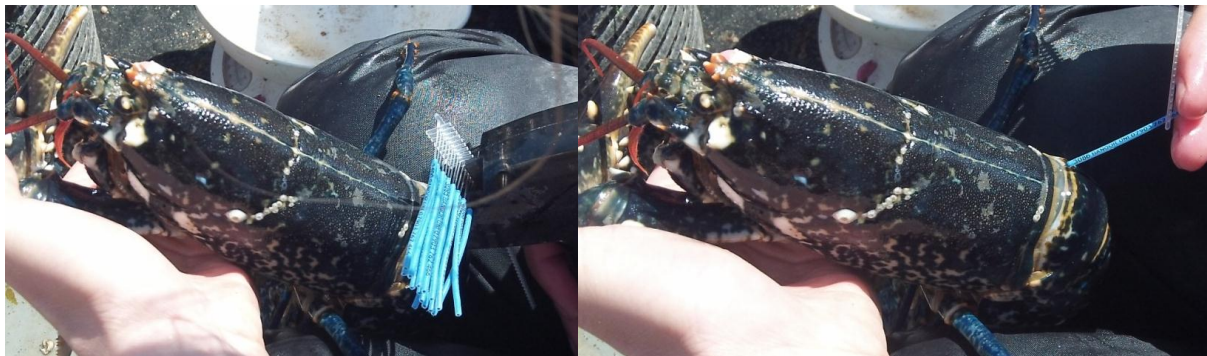
Arolwg o gramenogion ifanc

Rydym wedi dechrau ar ein harolwg o gramenogion ifanc. Rydym yn ceisio canfod y mathau o gynefin allweddol ar gyfer cimychiaid ifanc, bach a chrancod coch. Unwaith y gwyddom ble mae'r cynefin gorau i ganfod y rhai ifanc yma, yna byddwn yn dechrau monitro'r cyflenwad ohonynt drwy gydol y flwyddyn ac mewn amrywiaeth o leoliadau o amgylch Cymru. Y gobaith yw y bydd hyn yn cychwyn mynegai cyflenwad rhai ifanc y gellir eu mesur bob blwyddyn, ac y gellir ei ddefnyddio i rheoli'r bysgodfa ar gyfer y rhywogaethau yma. Rydym wedi bod yn defnyddio'r rheng sy'n hedfan i fapio'r cynefin o amgylch Porth Neigwl ac Aberdaron. Byddwn wedyn yn lleoli cewyll bach wedi eu gwneud yn bwrpasol gyda rhwyllau bach mewn gwahanol fathau o gynefin i ymchwilio pa fathau o gynefin sy'n dal y niferoedd mwyaf o grancod a chimychiaid.

Cliciwch ar y llun uchod i weld y darn o ffilm o'r rheng sy'n hedfan yn ystod y profion.

Tagio cimychiaid

Tagio cimwch: Cimwch gyda thag yn ei le rhwng yr argragen a'r abdomen.

Gyda'r tywydd da ym mis Gorffennaf roeddem yn gallu mynd i'r môr a dechrau'r rhaglen dagio. Hyd yma rydym wedi gweithio gyda thri pysgotwr o gwmpas Penrhyn Llŷn a thagio dros 500 o gimychiaid. Ar eu hunion dechreuodd y pysgotwyr ail ddal y cimychiaid gafodd eu tagio a mae'n ymddangos nad oeddent ddim ond yn symud degau o fetrau. Bu'n rhy gynnar i ddal unrhyw un o'r cimychiaid oedd wedi bwrw eu cramen felly rydym yn dal i aros am ein data twf cyntaf. Rydym wedi dechrau tagio cimychiaid yn Sir Benfro a byddwn yn dechrau mewn lleoliadau eraill yng Nghymru drwy fis Awst. Gyda lwc byddwn yn dechrau dal cimychiaid wedi'u tagio sydd wedi bwrw eu cramen a thyfu yn fuan.

Tadolaeth cimychiaid

Cymryd wyau ar gyfer dadansoddiad genetig

Rydym yn dod i'r amser honno o'r flwyddyn pan fyddwn yn dechrau gweld digonedd o gimychiaid benywaidd yn llawn wyau. Byddwn yn ailddechrau casglu cimychiaid a samplau o wyau ar gyfer astudiaeth o geneteg tadolaeth. Ym mis Mehefin aethom allan gyda Devon a Severn IFCA i Ynys

Wair. Gan fod hwn yn barth dim dal mae strwythur y boblogaeth cimychiaid yn debyg o fod yn wahanol iawn i'r ardaloedd hynny sy'n cael eu pysgota, gyda mwy o unigolion mawr sy'n drech na'r lleill. Efallai y gall hyn arwain at ychydig o wrywod mawr yn ffrwythloni mwyafrif y benywod yn yr ardal, ac felly'n lleihau yr amrywiaeth genedig. Llwyddasom i gymryd samplau o feinwe a wyau o Ynys Wair. Bydd hyn yn caniatáu i ni edrych ar strwythur tadolaeth yma o'i gymharu ag ardaloedd yng Nghymru gyda gwahanol raddau o ymdrech wrth fwrw cewyll.

Maint Cimychiaid Aeddfed

Bu myfyriwr sy'n astudio ar gyfer gradd Meistr yn casglu data i amcangyfrif maint cimychiaid aeddfed. Mae ganddi samplau o Sir Benfro a Phenrhyn Llŷn felly gallwn gymharu De a Gogledd Cymru. Bydd ei hadroddiad yn barod ym mis Medi a rydym yn edrych ymlaen i weld y canlyniadau.

Cimychiaid yn Bwrw eu Cramen

Bu myfyriwr arall sy'n astudio ar gyfer gradd Meistr yn astudio patrymau cimychiaid yn bwrw eu cramen. Bu hwn yn bwnc dyrys eleni oherwydd y dechrau oer i'r gwanwyn a'r haf. Mae canlyniadau'r bythefnos olaf yn dangos llawer mwy o gimychiaid yn barod i fwrw eu cramen nag ynghynt yn y flwyddyn a gall fod yn wahanol i'r rhai a ddisgwyliid mewn blynyddoedd cynhesach. Byddwn felly'n parhau'r astudiaeth hon i mewn i'r hydref nes fod y cimychiaid yn rhoi'r gorau i symud ac wedyn yn aildechrau yn ystod y gwanwyn. Bydd yr adroddiad ar yr astudiaeth hon yn barod tua diwedd Medi.

Diolch i'r pysgotwyr i gyd sydd eisoes o raglen y cimychiaid; mae gennym hefyd ychydig mwy o wirfoddolwyr a fyddai'n hoffi bod yn rhan. Byddaf yn eich cyfarfod yn y dyfodol agos a dechrau rhoi casglu data ar waith.

Am unrhyw wybodaeth am ymchwil ar gimychiaid cysylltwch â Natalie Hold: n.hold@bangor.ac.uk.

Astudiaeth Gorddrws i'r Cimychiaid ym Mae Ceredigion

Fel rhan o'i PhD, mae'r cynorthwydd Ymchwil Julia Pantin yn ymchwilio'r defnydd o orddrws i gimychiaid ddianc ym mhysgodfeydd cimychiaid a chrancod Bae Ceredigion. Mae'r astudiaeth hon mewn cydweithrediad â Chymdeithas Pysgotwyr Bae Ceredigion. Wedi oedi ar y cychwyn cyntaf mae'r astudiaeth wedi dechrau!

Y Cranc Coch

Cranc coch ifanc, *Cancer pagurus*.

Bu myfyrwyr sy'n astudio ar gyfer gradd meistr hefyd yn monitro poblogaethau crancod coch ifanc o arfordiroedd Ynys Môn a Sir Benfro drwy'r haf ac maent yn cwblhau'r data ar hyn o bryd. Ar ben hynny maent yn llywio astudiaeth tagio, fach i ganfod dull addas i dagio cramenogion ifanc a hefyd i benderfynu niferoedd y boblogaeth.

Gyda llaw, er fod hyd yn oed crancod coch sy'n llai na maint dal yn cael eu gwarchod, cesglir nifer o rai ifanc oddi ar y traeth i'w defnyddio fel abwyd. I roi cyfle i'r rhai bach hyn dyfu ac i gyfrannu i'r genhedlaeth nesaf (a hefyd i'ch darparu chi â chinio da) mae angen i ni eu gwarchod! Dysgwch eich ffrindiau a'ch teulu sut i sylwi ar y gwahaniaeth rhwng crancod coch a chrancod eraill (mae gan grancod coch ochrau "crystyn pasta" a blaen du ar eu gefail) a bod amddiffyn y creaduriaid bach hyn ar y traeth o fudd i bawb.

Gorgimychiaid

Palaemon serratus, yn y labordy.

Mae myfyrwyr sy'n astudio ar gyfer gradd Meistr wedi bod yn samplo poblogaethau gorgimychiaid drwy gydol yr haf o amgylch arfordir Ynys Môn a Sir Benfro. Ar hyn o bryd maent yn edrych ar: cymhareb rhyw, amllder maint a llawer o newidynnau amgylcheddol yn y gobaith y gallant benderfynu dau beth: pryd a ble mae'r recriwtiaid newydd yn cyrraedd a hefyd beth yn y cynefinoedd gyda'r glannau mae gorgimychiaid yn ei weld yn ei hoffi gymaint (cymhlethdod ffurfiannol, halwynedd, tymheredd etc.). Maent bron wedi cwblhau eu holl waith labordy ac ar hyn o bryd yn ysgrifennu eu traethodau ar gyfer gradd Meistr ar y pwnc hwn. Bydd y canlyniadau ar gael yn fuan!

Rydym yn edrych am bysgotwyr i gymryd rhan yn samplo pysgodfeydd gorgimychiaid y gaeaf. Bydd y samplo hwn yn cynnig gwybodaeth werthfawr am y pysgodfeydd a chaiff ei ddefnyddio i ddeall amrywiadau yn y ddalfa ac i roi gwell dealltwriaeth o iechyd y pysgodfeydd ar draws Cymru. Pe baech yn hoffi pysgota dau gawell gwyddonol i ni, cysylltwch os gwelwch yn dda â Jodie: j.haig@bangor.ac.uk. Daw Jodie i ymweld â chi unwaith y mis i gasglu samplau, am weddill yr amser rydych yn rhydd i bysgota'r cewyll gwyddonol fel y mynnwch chi.

Cregyn Bylchog

Rhwng yr 2 Gorffennaf a'r 4 Awst cwblhawyd y rhan gyntaf o arolwg asesu stoc cregyn bylchog y Tywysog Madog ym Mae Ceredigion ac oddi ar Benrhyn Llŷn. Edrychwch ar ein tudalen Facebook am luniau o'r arolwg.

Mae tir y cregyn bylchog i'r gogledd ddwyrain o Ynys Môn wedi cael ei arolygu (5 – 12 Awst). Nid yw'r tir cwiniad sydd 12nm oddi ar y terfyn wedi ei arolygu'r tro hwn ond fe fydd yn y dyfodol. Yn ystod wythnos gyntaf yr arolwg, canolbwyntiwyd y rhan fwyaf o'r gwaith ar dir oedd ym Mae Ceredigion, y tu fewn a thu allan i'r ACA. Oddi fewn i'r ACA, cymerwyd samplau wedi eu dal â rhwydi treillio a fideos i bwrpas asesu yn ogystal â gwneud arolwg o gynefin a monitro adferiad y cynefin. Bydd adroddiad byr ar yr arolwg ar gael erbyn diwedd Awst a bydd dadansoddiad manylach o'r data a gasglwyd ar gyfer asesu stoc, gan gymharu arolwg 2013 i un 2012, yn dilyn erbyn diwedd mis Hydref.

Yn anffodus ni allai'r arolwg elasmobranciaid, yn targedu cathod môr, a gynlluniwyd yn wreiddiol ochr yn ochr â'r arolwg cregyn bylchog, ei gynnal ar hyn o bryd am resymau cyfreithiol a logistaidd. Nid yw samplu cregyn bylchog gan ddeifars ac o gychod pysgota i ddarganfod amser a lleoliad silio wedi dechrau eto ond gwnaed cynnydd ar ddarganfod cyfreithlondeb samplu cregyn bylchog yn ystod yr haf, felly gobeithiwn ddechrau yn fuan iawn.

Diolch i'r holl wirfoddolwyr! Gwelir rhai yma yn gweithio'n galed i roi data i mewn ac i fesur a phenderfynu oed y cregyn bylchog.

**Y Gronfa Pysgodfeydd Ewropeaidd:
Buddsoddi mewn Pysgodfeydd Cynaliadwy
European Fisheries Fund:
Investing in Sustainable Fisheries**

**Llywodraeth Cymru
Welsh Government**